

Het kweken en opfokken van kalkoenen

door Andy Verelst



Hen met kuikentjes.

Onze huidige tamme kalkoenen stammen allemaal af van de wilde kalkoen (*Meleagris gallopavo*) wiens verspreidingsgebied zich uitstrekt van Midden-Amerika tot aan de Grote Meren op de grens tussen de Verenigde Staten en Canada. Kalkoenen kunnen zich dus goed aanpassen aan verschillende klimaten en gedijen bijgevolg ook uitstekend bij ons in West-Europa. Volwassen kalkoenen zijn dan ook volledig bestand tegen alle grillen van het Belgische weer. Ze verdragen zonder problemen regen- of sneeuwbuien en dit vaak zelfs zonder te gaan schuilen in hun binnenhok. Anders is het gesteld met jonge kalkoenen. Deze zijn tamelijk gevoelig voor vocht en koude tot op een bepaalde leeftijd. Vroeger werd de kweek van jonge kalkoentjes vaak als zeer moeilijk bestempeld maar tegenwoordig levert dit nog weinig problemen op indien men een aantal zaken in acht neemt. We zetten het een en ander hier nog eens op een rijtje.

De foktoom

Een foktoom kalkoenen bestaat bij voorkeur uit slechts één haan en twee tot zes hennen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat we dan wel degelijk raskalkoenen bedoelen. De moderne industriële slachtkalkoenen die af en toe bij particulieren Kerstmis overleven zijn niet geschikt als fokdier. Vaak worden ze veel te zwaar wat niet alleen problemen oplevert voor hun mobiliteit maar ook bij de bevruchting en bij het uitbroeden van de eieren. Wie het toch wil proberen, weze bij deze gewaarschuwd dat de resultaten meestal zeer teleurstellend zijn. In de industrie worden deze kalkoenen enkel gekweekt door middel van kunstmatige inseminatie. Raskalkoenen daarentegen zijn normaal sterke en vitale dieren die zich meestal zonder problemen voortplanten. Uitermate gemakkelijke rassen zijn onze inlandse kalkoe-

nen, de Ronquières en de Rode Ardenner. Deze leveren smakelijke slachtkalkoenen op van zeer goede kwaliteit. Geslachte dieren wegen weliswaar veel minder dan de industriële kalkoenen maar hun formaat is beter aangepast aan de behoeften van een doorsnee gezin. Bovendien zijn ze ook heel wat minder gevoelig dan de industriële mastodonten. Andere zeer geschikte rassen zijn bv. de typische Amerikaanse vleesrassen zoals de Amerikaanse bronskalkoen en de Narragansett, die vooral geschikt zijn voor wie wat meer kilo's nastreeft. Een ander voordeel van deze raskalkoenen is dat het ook echte siervogels zijn. Vooral wanneer ze ruim genoeg gehuisvest zijn en liefst nog op gras, is een toom kalkoenen met een baltende haan een schitterend zicht.

Het sperma van de kalkoenhaan is zeer levenskrachtig en één enkele keer treden, is vaak voldoende om een heel legsel eieren van een hen in één keer te bevruchten. Vandaar dat men met gemak meerdere hennen bij één haan kan houden. Voor de hennen zelf is dit ook interessant want sommige hanen zijn zeer driftig en zullen, hoewel niet strikt noodzakelijk voor de voortplanting, de hennen herhaaldelijk treden. Wanneer deze 'aandacht' van de haan niet over meerdere hennen kan verdeeld worden, dan wordt de hen vaak zwaar beschadigd op de rug door de nagels van de haan. Vaak ontstaan er zelfs diepe vleeswonden. Dergelijke gewonde dieren dienen uiteraard onmiddellijk van de haan verwijderd te worden. Een goed preventief middel is de hennen te voorzien van een zogenaamd 'zadel', dat bestaat uit een stevig stuk stof (bv. jute) dat op de rug van de hen wordt aangebracht en op zijn plaats wordt gehouden met behulp van linten die om de vleugels heen worden geknoopt.

Natuurbroed of kunstbroed ?

Kalkoenen zijn in hun eerste levensjaar reeds geslachtsrijp en wanneer de dieren niet kunstmatig bijgelicht worden, dan zullen hennen meestal begin maart hun eerste ei leggen. Een kalkoenei is in verhouding eerder klein (niet zoveel groter dan een kippenei), wit van kleur en voorzien van bruine stippels. Meestal worden de eerste eieren slechts om de twee dagen gelegd maar na 1 à 2 weken legt de hen dagelijks. Meestal hebben de hennen de neiging om samen in gemeenschappelijke nesten te leggen, hetgeen men moet trachten te vermijden indien men met natuurbroed wil werken. Het nest is meestal vrij simpel, gewoon een klein kuiltje ergens onder een struik of in een hoekje van het binnenhok. Sommige hennen slagen er echter in op de meest onmogelijke plaatsen te gaan leggen zoals bijvoorbeeld op het dak van een schuurtje of in een dakgoot.

Kalkoenhennen worden zeer gemakkelijk broeds en wanneer de eieren niet dagelijks geraapt worden, zullen zij vaak beginnen te broeden wanneer er een vijftien-

tal eieren gelegd zijn. Eigenaardig is dat zij vaak al beginnen te broeden alvorens de gehele eierkrans gelegd is en dus de eerste dagen van het broedproces nog dagelijks een ei leggen. Dit kan soms problemen geven wanneer de kuikens uitkomen. Wanneer meerdere hennen op hetzelfde nest zitten te broeden, komt er meestal niet veel van terecht aangezien ze continu zullen trachten de eieren van hun nestgenote(n) te stelen waardoor menig ei zal sneuvelen.

Kiezen voor kunstbroed is dus kiezen voor zekerheid. Het is arbeidsintensiever maar staat normaal garant voor zekere resultaten waar natuurbroed altijd onzeker is. Wanneer alles goed gaat, is natuurbroed echter veel gemakkelijker. Wie niet vertrouwd is met het kweken van kalkoenen kan beide eens uitproberen. Men kan de eerste eieren uitbroeden in de machine en later op het seizoen de hennen zelf laten broeden. Een voordeel hiervan is dat de weersomstandigheden dan meestal ook al gunstiger zijn op het ogenblik dat de kuikens zullen geboren worden.

De broedse hen

Kalkoenhennen worden vaak bestempeld als levende broedmachines en terecht ook. Wanneer de eieren een zeldzame keer onbevruucht blijken en er na 28 dagen geen kuikens tevoorschijn komen, dan zullen veel hennen gewoon op de eieren blijven zitten en vaak nog weken tot soms maanden blijven doorbroeden. Vaak vergeten ze daarbij om te gaan eten en drinken en sommige hennen broeden zich dus letterlijk dood. Soms is de affiniteit voor de eieren ook groter dan die voor de kuikens. Wanneer niet alle eieren even lang bebroed zijn, blijft de hen soms hardnekkig op de nog niet uitgekomen eieren zitten zodat de reeds uitgekomen kuikens omkomen van honger en dorst. Gelukkig komt dit niet zoveel voor. Het is echter wel raadzaam het nest te controleren rond de voorszene uitkomstdatum. Men moet hierbij wel voorzichtig zijn want sommige hennen zijn uitermate agressief tijdens het broeden en vliegen soms zo onstuimig op van het nest dat ze hierdoor de eieren breken.



Met z'n allen onder de warmteplaat.

Wanneer alles goed gegaan is, dan mag je verwachten dat zeker 85 à 90 % van de eieren zullen uitkomen. Normaal zijn kalkoehennen zeer goede moeders die zeer voorzichtig en toegewijd met hun kuikens omspringen. Toch is het best de moeder met de jongen de eerste dagen vrij kort te houden en liefst niet op een terrein met al te dichte begroeiing. Kalkoenuikens zijn de eerste dagen wat 'klungelig' en moeten nog leren stevig op hun pootjes te staan. Indien mogelijk sluit men de hen met haar kuikens op in een overdekte ruimte. Na enkele dagen kan men ze dan bij goed weer buiten laten en tracht men ze best 's avonds opnieuw binnen te drijven. Na enkele dagen zal ze dan 's avonds spontaan haar vaste overnachtingsplaats opzoeken.

Kunstbroed en kunstmatige opfok

Het machinaal uitbroeden van kalkoeneieren is niet moeilijker dan het uitbroeden van andere hoenderachtigen. Wie zijn broedmachine specifiek kan afstellen op het uitbroeden van kalkoeneieren mag zeer hoge uitkomstpercentages verwachten (>90%). Voor de gewone liefhebber die naast kalkoenen ook nog wat kippen en/of andere hoendervogels wil uitbroeden, is het geen probleem om deze eieren samen in de machine te leggen. De uitkomstpercentages zullen uiteraard wat lager liggen maar toch nog zeer behoorlijk zijn. Eventueel kan men de eieren ook laten uitbroeden door een broedse kip die meestal ook de rol van stiefmoeder met glans zal vervullen.

Wanneer de kuikens na 28 dagen broeden uitgekomen zijn, zet men ze onder een warmtelamp of op warmteplaten. Het is wel belangrijk dat de diertjes slechts een ondiep drinkbakje ter beschikking hebben zoniet is de kans groot dat er kuikens zullen 'verdrinken'. Kalkoenuikens zijn in vergelijking met kuikens van kippen nogal 'dom'. Men moet ze soms ook leren om te eten en drinken.



Kalkoenei.



Moment van uitkippen in de broedmachine.

Dit kan door af en toe een kuiken met de snavel in het drinkbakje of het voederbakje te drukken of door één of enkele kippenkuikens bij in de opkweekbak te plaatsen. Kippenkuikens zullen zonder problemen het voeder en het water vinden en de kalkoenkuikens zullen hen imiteren.

Wanneer men niet over een voldoende hoge afsluiting beschikt en de uitloop is niet zeer groot of het gras aan de andere kant is letterlijk groener, dan kan men overwegen om de kuikens gedurende de eerste levensdagen te leewieken. Hierbij wordt door middel van elektrocauterisatie een stuk van één vleugel verwijderd waardoor de dieren niet meer kunnen vliegen. Tijdens de opfok vliegen de meeste jonge kalkoenen zeer gemakkelijk en is het vaak zeer moeilijk om ze binnen de ren te houden. Volwassen dieren vliegen meestal niet meer tenzij soms de hennen van lichte rassen zoals de Rode Ardenner of de Ronquières. Men kan dit probleem ook oplossen door de jonge dieren tijdens de opfokperiode te kortwieken (grote slagpennen aan één zijde afknippen). Eens de 'vliegerige' periode voorbij hoeft men er dan niet meer naar om te kijken.

Net zoals bij andere kuikens mag men de temperatuur in de opfokruimte langzaam laten zakken en na enkele weken kunnen de jonge kalkoentjes zonder lamp. Toch houdt men ze op dat ogenblik best nog binnen omdat ze nog vrij gevoelig zijn aan tocht en vochtigheid. Vanaf een 8-tal weken ouderdom kunnen ze meestal buiten en vanaf de leeftijd van 12 weken zijn ze meestal overal tegen bestand.

Voeding

Kalkoenkuikens hebben behoefte aan zeer hoge eiwitgehalten en dat maakt normaal kuikenvoer voor kippen in feite ongeschikt. Tegenwoordig bestaan er echter zeer goede samenstellingen specifiek voor kalkoenkuikens met eiwitgehalten tot 25% voor de eerste levensweken. Vroeger waren deze mengelingen ook voorzien van een lage dosering nitro-imidazoles ter preventie van de zo gevreesde zwartkopziekte maar tegenwoordig is dit echter verboden. Men kan dus weinig anders doen dan trachten de kuikens zo hygiënisch mogelijk op te fokken, liefst met niet teveel op een te kleine oppervlakte en liefst ook niet samen met kippen omdat

deze laatste drager kunnen zijn van de parasiet die zwartkopziekte veroorzaakt zonder dat ze er daarom zelf ziek van worden.

In een aantal voeders vindt men preventief coccidiostatica gemengd want ook kalkoenkuikens zijn gevoelig aan deze aandoening maar ze wordt wel veroorzaakt door specifieke kalkoenstammen. Dat betekent dat kalkoenkuikens niet besmet worden door kippenkuikens. Preventief kan men trachten het hok zo droog mogelijk te houden, regelmatig het strooisel te verversen en vooral niet teveel kuikens op een te kleine oppervlakte te huisvesten. Bij de eerste symptomen van coccidiose (dik zitten, platte slijmerige mest met eventueel bloedspoorjes) behandelt men meteen om erger te voorkomen. Men moet wel opletten met sommige voeders die bestemd zijn voor andere diersoorten dan kalkoenen waarin eventueel coccidiostatica gemengd zijn want sommige van deze producten zijn toxisch voor kalkoenkuikens en kunnen reeds sterfte veroorzaken aan een dosering die voor andere diersoorten niet schadelijk is. Lees dus altijd aandachtig het etiket op de voederzak.



Kuikentjes in opfokbak.

Samengevat kunnen we dus stellen dat het kweken van kalkoenen niet bijzonder moeilijk is en dat de tijd waarin slechts een klein gedeelte van de kuikens overleefde reeds lang achter ons ligt. Indien men over enkele betrouwbare broedse hennen beschikt die reeds ervaring hebben met het moederschap dan kan men zonder problemen de natuur zijn gang laten gaan. Ook het opfokken van kunstmatig uitgeborene kalkoentjes vereist niet veel extra moeite ten opzichte van andere diersoorten en is misschien voor de beginnende fokker wel de beste manier om te starten. Als men twee basisregels in acht neemt, met name aangepaste voeding voor kalkoenkuikens voorzien en de jongen de eerste 2 à 3 levensmaanden zoveel mogelijk beschutten tegen vocht, dan verloopt de fok meestal zonder noemenswaardige problemen.